

ภาคผนวก ก

กระบวนทัศน์การวิจัย (Research Paradigm)

และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล (Approach to Analysis)

๑. กระบวนทัศน์การวิจัย (Research Paradigm)

กระบวนทัศน์การวิจัยอาจแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม ตัวอย่างหนึ่งคือการแบ่งกระบวนทัศน์การวิจัยของโรเบิร์ต เก็ปฮาร์ท (Robert Gephart)^๑ ซึ่งรับความคิดจากกูบาและลินคอล์น (Guba and Lincoln)^๒ ได้เสนอกระบวนทัศน์การวิจัย ๓ กลุ่มคือกลุ่มปฏิฐานนิยม (positivism) กลุ่มการแปลความ (interpretism) และกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์หรือหลังนวยุคนิยม (critical theory or postmodernism) (ดูรายละเอียดตามตารางที่ ก.๑)

กลุ่มปฏิฐานนิยมมีข้อสมมุติพื้นฐานคือมีโลกที่เป็นปรวิสัย (objective world) ซึ่งวิทยาการสามารถเป็นกระจกสะท้อนความรู้ จุดสนใจคือการศึกษาค้นคว้าเพื่ออธิบายหรือทำนายสาเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้น เป้าหมายเพื่อค้นหาความจริงด้วยวิธีทดลองและวิธีการเชิงปริมาณ (quantitative method) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ส่วนกลุ่มหลังปฏิฐานนิยม (post positivism) แม้ว่าจะเห็นว่ามีโลกที่เป็นปรวิสัยแต่ยอมรับว่าสาเหตุและผลนั้นเป็นเพียงความน่าจะเป็น (probabilistic) มากกว่าเป็นการกำหนดตายตัว (deterministic) รวมทั้งได้พัฒนาวิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative method) มาเสริมจุดอ่อนของกลุ่มปฏิฐานนิยม

กลุ่มการแปลความมีข้อสมมุติพื้นฐานคือโลกที่เป็นอัตวิสัยระหว่างกัน (intersubjective world) ซึ่งวิทยาการเป็นความรู้ลำดับสองคือเป็นตัวแทนแนวคิดของแนวคิดของผู้คนอีกทอดหนึ่ง จุดสนใจคือการศึกษารูปแบบของความหมาย มีเป้าหมายเพื่อเล่าถึงความหมายหรือความเข้าใจนิยามของสมาชิกในสังคมต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรือเพื่อตรวจสอบว่าความจริงในปรวิสัยถูกผลิตสร้างได้อย่างไร กลุ่มการแปลความเสนอลักษณะของความหมายร่วมกัน ส่วนกลุ่มการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) ขยายความว่าคนเป็นผู้ผลิตสร้างความรู้ในเรื่องโลกและในเรื่องระหว่างกันด้วยตัวเอง^๓ ส่วนกลุ่มการประกอบสร้าง

^๑ Robert Gephart, "Paradigms and Research Methods", **Research Methods Forum**, Vol. 4 (Summer 1999), <http://division.aomonline.org/rm/1999_RMD_Forum_Paradigms_and_Research_Methods.htm>, January 2010.

^๒ เก็ปฮาร์ทรับความคิดจาก E.G. Guba, and Y.S. Lincoln, "Competing paradigms in qualitative research", in **Handbook of Qualitative Research**, edited by N.K. Denzin and Y.S. Lincoln, (Newbury Park, CA.,1994), pp. 105-117.

^๓ Paul Cobb, "constructivism," **Encyclopedia of Psychology**, 8 Vols, Vol. 2,(USA: Oxford University Press, 2000): 277-279.

(constructionism) ได้พัฒนาต่อไปว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการลงมือทำสิ่งที่มีความหมาย^๔ ขณะที่กลุ่มการประกอบสร้างทางสังคม (social constructionism) ซึ่งรวมถึงสำนักจิตวิทยาวิพากษ์ (critical psychology) วาทกรรมวิเคราะห์ (discursive analysis) รื้อสร้าง (deconstruction) และหลังโครงสร้างนิยม (poststructionism)^๕ เห็นว่าความเป็นจริงเกิดจากการประกอบสร้างของสังคม (socially constructed) ผ่านกระบวนการประวัติศาสตร์^๖ แต่กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีความคิดร่วมกันคือมองหาความหมายในเชิงอัตวิสัยโดยแสวงหาคำเป็นจริงเชิงประวิสัยและค้นหาว่าการให้ความหมายของมนุษย์ที่หลากหลายนั้นทำให้เกิดหรือสะท้อนถึงความแตกต่างของความเป็นจริงเชิงประวิสัยได้อย่างไร

กลุ่มทฤษฎีวิพากษ์หรือหลังนวยุคนิยมหรือนักวิจัยบางคนเรียกว่ากระบวนการทัศน์กลุ่มการแปรรูป (transformative paradigm)^๗ มีข้อสมมุติพื้นฐานคือโลกที่เป็นวัตถุ (material world) ซึ่งมีโครงสร้างที่ขัดแย้งและเอารัดเอาเปรียบจะพบได้เมื่อถอดอคติทางอุดมการณ์ที่ฝังอยู่ออก จุดสนใจคือการค้นหาความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ในอุดมการณ์หรือการเปิดพื้นที่ให้กับคนเล็กคนน้อยเป้าหมายเพื่อเปิดเผยผลประโยชน์ที่ซ่อนอยู่หรือแสดงถึงสิ่งผูกมัดเพื่อให้เกิดจิตสำนึกและการเปลี่ยนแปลง ขณะที่กลุ่มทฤษฎีวิพากษ์สนใจปัญหาในระดับมหภาคและคำอธิบายทั่วไป กลุ่มหลังนวยุคนิยมจะสนใจปัญหาในระดับจุลภาคและปฏิเสธคำบรรยายหลัก (grand narrative)

งานต่อมาของกูปาและลินคอล์น^๘ เสนอกระบวนการวิจัยอีกกลุ่มตามงานของจอห์น เฮอร์อนและปีเตอร์ รัสสัน คือกลุ่มการมีส่วนร่วม (participatory paradigm) ขณะที่คนอื่น

^๔ Seymour Papert and Idit Harel, "Situating Constructionism", in Seymour Papert and Idit Harel, **Constructionism**, (Ablex Publishing Corporation, 1991), < <http://www.papert.org/articles/SituatingConstructionism.html> >, January 2010.

^๕ Vivien Burr, **An Introduction to Social Constructionism**, (London and New York: Routledge, 1995), p.1.

^๖ Joseph W. Schneider, "social constructionism", **Encyclopedia of social theory**, edited by George Ritzer, 2 Vols., vol 2, (California: Sage Publications, Inc., 2005): 724-728.

^๗ N. Mackenzie & S. Knipe, "Research dilemmas: Paradigms, methods and methodology", **Issues In Educational Research**, 16(2) (2006): 193-205, < <http://www.iier.org.au/iier16/mackenzie.html> > January 2010.

^๘ Egon G. Guba, and Yvonna S. Lincoln, "Paradigmatic Controversies, Contradictions and Emerging Confluences", in **Handbook of Qualitative Research**, edited by Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, pp. 191-215.

เสนอกระบวนทัศน์เน้นการปฏิบัติ (pragmatic paradigm)^๙ ซึ่งใช้ปัญหาการวิจัยเป็นศูนย์กลาง และใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลายเพื่อได้ผลลัพธ์เป็นการแก้ไขปัญหา

การวิจัยในทางพระพุทธศาสนาอาจเทียบเคียงว่ามีสัทธรรมที่ต้องศึกษาทั้งการวิจัย "ผู้อื่น"^{๑๐} ในลักษณะปริยัติ การวิจัย "ตนเอง" ในลักษณะการปฏิบัติตามปฏิปทา และการวิจัยเพื่อเข้าถึง "ผล" หรือปฏิเวธ กล่าวเฉพาะในเรื่องการวิจัย "ผู้อื่น" นั้นการวิจัยในทางพระพุทธศาสนามีทั้งการวิจัยในสาขามนุษยศาสตร์ เช่น ปรัชญา ภาษา หรือการวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์ เช่น การวิจัยที่ใช้กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมหรือหลังปฏิฐานนิยม อาทิ การศึกษาทัศนคติ หรือผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างต่อกิจกรรมหรือองค์การพระพุทธศาสนา การวิจัยที่ใช้กระบวนทัศน์การแปลความ อาทิ การตีความคัมภีร์ การศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระเถระ การศึกษาหลักธรรมกับสังคมวัฒนธรรม และการวิจัยที่ใช้กระบวนทัศน์ทฤษฎีวิพากษ์ อาทิ การศึกษาสันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง ทุนนิยมบริโภคนิยม สตรีศึกษา ฯลฯ ด้วยแนวคิดทฤษฎีร่วมสมัยและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การวิจัยทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะตามกระบวนทัศน์การวิจัยและวิธีวิทยาดังกล่าวเพียงเท่านั้น เนื่องจากพุทธธรรมมีลักษณะผสมผสาน ครอบคลุมและไม่ติดยึดกับทฤษฎีหรือกระบวนทัศน์รูปแบบใด ๆ อาทิ เชื่อว่ามีความจริงที่เป็นปริวิสัย เป็นปรมาตถสัจจะและโลกุตระธรรมในแบบปฏิฐานนิยม แต่แตกต่างในวิธีการแสวงหาความจริง หรือในระดับสมมุติสัจจะและโลกียธรรมเชื่อว่าการปรุงแต่งจิตให้เห็นสิ่งต่าง ๆ แตกต่างจากความเป็นจริงและยึดถือสิ่งที่ปรุงแต่งนั้นเป็นความจริงหรือความรู้ คล้ายกลุ่มการแปลความแต่วิธีการแปลความมุ่งเป้าหมายแตกต่างกัน รวมทั้งเชื่อว่ามีทฤษฎี ตัณหา มานะ ฯลฯ อยู่เบื้องหลังการกระทำทั้งระดับบุคคลและสังคมจนก่อให้เกิดการเบียดเบียนกัน คล้ายกับกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์แต่แตกต่างในคำอธิบายและแนวทางแก้ไข เป็นต้น

ในเบื้องต้น นักวิจัยที่ได้รับอิทธิพลความคิดจากวิทยาการตะวันตกควรใช้วิธีวิจัยงานพระพุทธศาสนาในการวิจัย "ผู้อื่น" อย่างไร พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอว่า ขั้นที่ ๑ คือใช้กรอบความคิดแบบตะวันตกส่วนเนื้อหาเป็นของพระพุทธศาสนา ขั้นที่ ๒ เปรียบเทียบระหว่างพระพุทธศาสนากับวิชาการตะวันตก ขั้นนี้อาจเกิดปัญหาอคติในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ขั้นที่ ๓ คือข้ามพ้นกรอบความคิดตะวันตกมาสู่ความเป็นตัวของตัวเอง^{๑๑} สำหรับตัวอย่าง

^๙ N. Mackenzie & S. Knipe, *Ibid.*

^{๑๐} "การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้นเป็นพื้นฐานรายงานหรือตัวแทนในเรื่อง "ผู้อื่น" หรือ "ความเป็นอื่น" (the Other)" ดูรายละเอียดใน Norman K. Denzin, and Yvonna S. Lincoln, "The Discipline and Practice of Qualitative Research", in **Handbook of Qualitative Research**, *Ibid.*, p. 1.

^{๑๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), มหาวิทยาลัยกัมบงาวิจัยทางพระพุทธศาสนา, หน้า ๘๑-๘๓.

ตัวอย่างการเสนอวิธีวิทยาตามแนวพระพุทธศาสนานั้นได้แก่ พระมหากัจจายนเถระผู้แต่งคัมภีร์เนตติปกรณ์เสนอวิธีตีความหรือการทำความเข้าใจพระพุทธพจน์โดยแยกเป็น หาระ นัย และศาสนปฏิจฐาน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมหรือโยนิโสมนสิการในหลายรูปแบบ โดยแบบหนึ่งคือวิธีคิดแบบแก้ปัญหาหรือวิธีคิดแบบอริยสัจจ์เปรียบเทียบกับวิธีการแบบวิทยาศาสตร์^{๑๒} ส่วนศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ได้เสนอทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ อาทิ ใช้หลักการบรรลุพระโพธิญาณเป็นวิธีวิทยา ใช้หลักปัญจมหาวិโลกนะเพื่อแยกตัวแปรหลักและตัวแปรรอง เป็นต้น^{๑๓}

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๗-๑๕๑.

^{๑๓} สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๒).

ตารางที่ ก.๑ แสดงการจัดการกระบวนทัศน์การวิจัย (Management Research Paradigms)
จาก Robert Gephart, "Paradigms and Research Methods", **Research Methods Forum**,
Vol. 4 (Summer 1999).

	POSITIVISM	INTERPRETIVISM	CRITICAL THEORY/ POSTMODERNISM
ASSUMPTIONS	Objective world which science can 'mirror' with privileged Knowledge	Intersubjective world which science can represent with concepts of concepts of actors; social construction of reality	Material world of structured contradictions and/or exploitation which can be objectively known only by removing tacit ideological biases
KEY FOCUS or IDEAS	Search for contextual and organizational variables which cause organizational actions	Search for patterns of meaning	Search for disguised contradictions hidden by ideology; open spaces for previously silenced voices
KEY THEORIES IN PARADIGM	Contingency theory; systems theory; population ecology; transaction cost economics of organizing; dustbowl empiricism.	Symbolic interaction; ethnomethodology; phenomenology; hermeneutics	Marxism; critical theory; 'radical' perspectives PM: poststructuralism; postmodernism; deconstructionism; semiotics
KEY FIGURES	Lorsch and Lawrence; Hannan and Freeman; Oliver Williamson	Goffman; Garfinkel, Schutz; Van Maanen, David Silverman	Marx; Habermas; Offe
GOAL OF PARADIGM	Uncover truth and facts as quantitatively specified relations among variables	Describe meanings, understand members' definitions of the situation, examine how objective realities are produced	Uncover hidden interests; expose contradictions; enable more Informed consciousness; displace ideology with scientific insights; change
NATURE OF KNOWLEDGE or FORM OF THEORY	Verified hypotheses involving valid, reliable and precisely measured variables	Abstract descriptions of meanings & members= definitions of situations produced in natural contexts	Structural or historical insights revealing contradictions
CRITERIA FOR ASSESSING RESEARCH	Prediction=Explanation. Rigor; internal & external validity, reliability	Trustworthiness Authenticity	Theoretical consistency; Historical insights; Transcendent interpretations; Basis for action; change potential and mobilization
UNIT OF ANALYSIS	The variable	Meaning; symbolic act	Contradictions, incidents of exploitation. PM: the sign
RESEARCH METHODS and TYPE(S) OF ANALYSIS	Experiments; questionnaires; secondary data analysis; quantitatively coded documents Quantitative: regression; Likert scaling; structural equation modeling Qualitative: grounded theory testing	Ethnography; participant observation; interviews; conversational analysis; grounded theory development Case studies; conversational and textual analysis; expansion analysis	Field research, historical analysis, dialectical analysis PM: deconstruction, textual analysis

๒. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล (Approach to Analysis)

ความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างความจำเป็นในการมีกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ชัดเจนก่อนการเข้าเก็บข้อมูลและการไม่จำเป็นต้องมีกรอบแนวคิดดังกล่าว สะท้อนถึงแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล (Approach to Analysis) ที่แตกต่างกัน สำหรับตัวอย่างแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ แนวทางของมิเชล เอช อาการ์ (Michael H. Agar) ในหนังสือ *The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography*, แนวทางของแกรนท์ เดวิด แมคเครเคน (Grant David McCracken) ในหนังสือ *The Long Interview*^{๑๔} แนวทางการสร้างแบบจำลอง (model) การโผล่ของปรีชาญาณ (the burst of insight) และกระบวนการเขียนของนักมานุษยวิทยาแดนลีย์ อาร์. บาร์เร็ตต์ (Stanley R. Barrett)^{๑๕} และแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐาน (grounded theory-GT) ของนักสังคมวิทยาสองคน คือ บาร์นีย์ กลาเซอร์และแอนเซล์ม สโตรสส์ (Barney Glaser and Anselm Strauss) เป็นต้น

^{๑๔} Stanley R. Barrett, **Anthropology: A Student's Guide to Theory and Method**, pp. 209-212. แนวทางของอาการ์ เป็นแนวทางกรวย (funnel approach) คือจากข้อมูลจำนวนมากที่ไม่เป็นระบบนำมาพัฒนาเป็นหมวดหมู่ (categories) ตามแก่นเรื่อง (themes) และไปสู่ปลายกรวยที่แคบซึ่งเป็นจุดเกิดการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและการทดสอบสมมุติฐาน ส่วนแนวทางของแมคเครเคนนั้นแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน คือ หนึ่งทบทวนหมวดหมู่การวิเคราะห์ (a review of analytic categories) หรือทบทวนวรรณกรรม สองทบทวนหมวดหมู่วัฒนธรรม (a review of cultural categories) หรือคิดหัวข้อที่ใช้วิจัยในเชิงวัฒนธรรมเพื่อออกแบบการวิจัย สามการค้นพบหมวดหมู่วัฒนธรรม (the discovery of cultural categories) หรือการสร้างแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อใช้สัมภาษณ์ และสี่การค้นพบหมวดหมู่การวิเคราะห์ (the discovery of analytic categories) หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะทำเป็นข้อสรุปทั่วไป

^{๑๕} *Ibid.*, pp. 215-233. บาร์เร็ตต์เสนอว่า แบบจำลองเป็นระดับการวิเคราะห์และตีความเพื่อให้เป็นข้อความนามธรรมโดยให้ภาพของแก่นเรื่อง (theme) ตัวแปร (variable) และข้อถกเถียง (argument) แต่ไม่ใช่ทฤษฎี มีขอบเขตจำกัดเฉพาะโครงการที่ศึกษา มักเสนอเป็นแผนภาพ (diagram) นอกจากแบบจำลองแล้วการวิเคราะห์ให้เป็นนามธรรมนี้ยังเกี่ยวข้องกับ จุดสนใจ ประเด็นและแก่น (Focus, Issues and Themes) หัวเรื่องและปัญหาการวิจัย (Topic and Problem) และแนวคิดกับประเด็นด้านแนวคิด (Concepts and Conceptual Issues) ส่วนการโผล่ของปรีชาญาณจะเป็นระดับการวิเคราะห์และการตีความที่น้อยที่สุดและอยู่ในระดับใกล้ข้อมูล การโผล่นี้เกิดขึ้นเมื่อพิจารณาข้อมูลมาก ๆ และเห็นถึงความหมายของเบื้องหลังข้อมูลเหล่านี้ อาจเกิดการโผล่ได้หลายครั้งจากจินตนาการและการรับรู้ข้อมูล การวิเคราะห์ในระดับใกล้ข้อมูลนี้ยังรวมถึง การทำข้อมูลเชิงประจักษ์ให้เป็นข้อมูลทั่วไป (Empirical Generalization) การทำคำอธิบายหลังได้พิจารณาข้อมูล (Ex post Facto explanations) การเปรียบเทียบกับการศึกษาที่มีมา (Comparisons with Existing Studies) การใช้ประโยชน์หรือแนวทางจากทฤษฎีทั่วไป (Implications for and Guidance from General Theory) และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) สำหรับกระบวนการเขียนนั้น บาร์เร็ตต์เห็นว่ามีความสำคัญเท่ากับการวิเคราะห์และต้องมีการบันทึกตั้งแต่วิธีการสังเกต

ในงานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลของแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานเป็นหลักโดยมีแนวทางของสแตนลีย์ อาร์. บาร์เรตต์ มาป้องกันจุดอ่อนทั้งนี้เนื่องจากแนวทางของบาร์เรตต์มีจุดเด่นในการให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูลจากการโผล่งของปรีชาญาณและการสร้างแบบจำลอง ขณะที่วิธีปฏิบัติการเสนอไว้เพียงกว้าง ๆ ส่วนแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานนั้นมีพัฒนาการมานาน รวมทั้งมีการปรับปรุงแนวคิดและวิธีการอย่างต่อเนื่องจากผู้ต้นคิดทั้งสองคนคือ กลาเซอร์และสโตรสส์ แม้ว่า จะแตกแยกทางความคิดระหว่างกันในช่วงหลัง แต่ยิ่งทำให้แนวทางนี้มีทางเลือกในการใช้งานได้มากยิ่งขึ้น ส่วนข้อวิจารณ์ที่เกิดขึ้น อาทิ ปัญหาการใช้คำยาก (jargon) จำนวนมาก ปัญหาการสนใจด้านปฏิบัติการทางเทคนิค (technical operation) เช่น การลงรหัส (coding) ฯลฯ^{๑๖} หรือทำตัวเหมือนวิทยาศาสตร์ที่ใช้ศัพท์ยากจนคนทั่วไปไม่เข้าใจ ขณะที่นักมานุษยวิทยา เช่น มาลินอฟสกี (malinowski) ทำวิธีเหมือนกันแต่ใช้ศัพท์ธรรมดา^{๑๗} แม้ว่าจะมีข้อถกเถียงอยู่แต่ยังมีผู้สนใจและพัฒนาแนวทางนี้อย่างต่อเนื่อง เช่นงานของ แคธี ชาร์มาซ (Kathy Charmaz) เป็นต้น ซึ่งเสนอให้ใช้เป็นวิธีการของกลุ่มการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และกลุ่มประกอบสร้างทางสังคม (social constructionist method) รวมทั้งการใช้ในงานวิพากษ์และการเปลี่ยนแปลงสังคมในกระบวนการทัศน์การวิจัยหลังนวยุค^{๑๘}

ในการใช้แนวทางการวิเคราะห์นี้จะประยุกต์ใช้แนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานโดยทั่วไปและที่ปรับปรุงโดยชาร์มาซเพื่อใช้กับกระบวนการทัศน์กลุ่มแปลความ สำหรับกระบวนการของการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตีความจะนำเสนอตามการแบ่งกระบวนการแบบเกลียวหมุนการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis spiral) ของจอห์น ดับเบิลยู. เครสเวลล์ (John W. Creswell)^{๑๙} ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถใช้ได้กับแนวทางการวิเคราะห์ต่าง ๆ นอกเหนือจากแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐาน อาทิ แนวเรื่องเล่า (narrative) แนว

^{๑๖} Stanley R. Barrett, **Anthropology: A Student's Guide to Theory and Method**, pp. 213-214.

^{๑๗} Ibid., p. 215. บาร์เรตต์ชี้ว่า มาลินอฟสกีใช้กระบวนการเดียวกันโดยไม่ต้องใช้ศัพท์พิเศษคือ รวบรวมข้อมูล ได้ลางสังหรณ์ (getting hunches) ตรวจสอบลางสังหรณ์ ร่างสมมุติฐาน ปฏิเสธสมมุติฐาน หากขัดกับข้อมูลที่เกิดขึ้น จัดการข้อมูลตามหมวดหมู่ ค้นหาแก่นเรื่องและแบบแผน และเปรียบเทียบงานวิจัย

^{๑๘} Kathy Charmaz, "Grounded Theory in the 21st Century: Applications for Advancing Social Justice Studies", in **Handbook of Qualitative Research**, edited by Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, (Newbury Park, CA.,1994), pp. 507-535. รวมทั้งมีวารสารและเว็บไซต์แนวทางนี้ อาทิ The Grounded Theory Review และเว็บไซต์ <http://www.groundedtheory.com/> ซึ่งเป็นเว็บไซต์ทางการของดร. บาร์นีย์ กลาเซอร์

^{๑๙} John W. Creswell, **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing amongst Five Approach**, pp. 150-155, 156-157 and 160-161.

ปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) แนวชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) และแนวกรณีศึกษา (case study) เป็นต้น โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การจัดการข้อมูล (data management) ขั้นตอนนี้เป็นการจัดการข้อมูลที่รวบรวมมาให้อยู่ในรูปของแฟ้ม ทำดัชนี หรือจัดลงแฟ้มคอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูล เป็นต้น

๒. การอ่านและบันทึกการวิเคราะห์ (reading and memoing) ขั้นตอนนี้ การอ่านข้อมูลที่รวบรวมและบันทึกภาคสนาม ฯลฯ ทำให้เห็นภาพรวมของฐานข้อมูลที่มี ขณะที่การบันทึกการวิเคราะห์จะทำให้เริ่มต้นการแยกฐานข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ ในแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานขั้นตอนนี้คือ การบันทึกการวิเคราะห์ (memoing) ตั้งแต่ขั้นตอนนี้เป็นต้นไป เมื่อมีการผุดบังเกิดความคิดต่าง ๆ จากข้อมูล อาทิ สมมุติฐานของหมวดหมู่หรือความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ต่าง ๆ ให้บันทึกความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้แยกต่างหาก ส่วนตามแนวทางของบาร์เรตต์ เป็นช่วงของการไหลของปรัชญาเช่นเดียวกัน

๓. การบรรยาย การแยกหมวดหมู่ และการแปลความ (describing, classifying, interpreting) ขั้นตอนนี้เป็นการลงรหัส (code) แยกหมวดหมู่ (category) อย่างละเอียด พัฒนาเป็นแก่นเรื่อง (theme) มิติ (dimension) จัดข้อมูลที่ลงรหัสและหมวดหมู่เป็นลำดับชั้น คัดกรองข้อมูลที่ไม่ใช่ออก รวมทั้งการให้ความหมายที่เห็นผุดบังเกิดขึ้นจากข้อมูลในบริบทนั้น ๆ

แนวทางทฤษฎีจากพื้นฐานมีขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญ สามารถแยกย่อยได้ดังนี้

๓.๑ การลงรหัสเปิด (Open coding) หมายถึงกระบวนการวิเคราะห์ซึ่งมีการระบุถึงแนวคิด (concept) ต่าง ๆ โดยที่คุณสมบัติ (properties) และมิติ (dimension) ของแนวคิดนั้น ๆ จะค้นพบได้จากข้อมูล^{๒๐} ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาหมวดหมู่ (category)^{๒๑} จากข้อมูลเพื่อลดขนาดฐานข้อมูลให้เหลือเป็นเพียงแก่นเรื่อง (theme) หรือหมวดหมู่ที่แสดงถึงการกระทำและกระบวนการ และจากการกำหนดหมวดหมู่ต่าง ๆ ในที่สุดจะเหลือหมวดหมู่แกนหลักที่สำคัญจำนวนหนึ่งเพื่อใช้พัฒนาทฤษฎีต่อไป

๓.๒ การลงรหัสแกน (Axial coding) หมายถึง กระบวนการเชื่อมโยงหมวดหมู่กับหมวดหมู่ย่อยของตน การลงรหัสจะปรากฏรอบหมวดหมู่ที่เป็นแกนนั้น และเชื่อมโยงหมวดหมู่ในระดับของคุณสมบัติและมิติต่าง ๆ^{๒๒} ขั้นตอนนี้เป็นการเชื่อมโยงหมวดหมู่หลักกับหมวดหมู่ย่อยโดยกลับไปดูฐานข้อมูลอีกครั้งหรือรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และลงรหัสเฉพาะสำหรับ

^{๒๐} Anselm L. Strauss and Juliet M. Corbin, **Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory**, p. 101.

^{๒๑} Op. cit. category หมายถึงแนวคิดที่ใช้แทนปรากฏการณ์หรือความคิดศูนย์กลาง

^{๒๒} Ibid., p. 123.

หมวดหมู่แกนเพื่อแสดงถึงสาเหตุ ยุทธศาสตร์ บริบท เงื่อนไขที่แทรกแซงยุทธศาสตร์และผลของการใช้ยุทธศาสตร์ที่มีต่อปรากฏการณ์ที่เป็นศูนย์กลางการศึกษา

๓.๓ การลงรหัสเลือก (Selective coding) หมายถึงกระบวนการบูรณาการและสร้างทฤษฎี^{๒๓} ขั้นตอนนี้เป็นสร้างเรื่องราวเชื่อมโยงหมวดหมู่และสรุปเป็นข้อเสนอทางทฤษฎี

หนึ่งในการขั้นตอนการลงรหัสของแนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานนี้มีแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาหมวดหมู่และคุณสมบัติจนถึงการได้เสนอทฤษฎี คือ การเปรียบเทียบความคงที่ (constant comparison) โดยเปรียบเทียบระหว่างชุดข้อมูลกับชุดข้อมูล และระหว่างข้อมูลกับแนวคิด (concept) การเปรียบเทียบนี้จะทำจนถึงจุดอิ่มตัว (saturation) คือไม่มีความสัมพันธ์หรือคุณสมบัติใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมวดหมู่แกนนั้นอีก แต่ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอจะต้องรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามทฤษฎี (theoretical sampling) ซึ่งหมายถึง การเก็บข้อมูลตามแนวคิดที่เป็นผลจากการพัฒนาทฤษฎีบนพื้นฐานของแนวคิดที่มาจากการเปรียบเทียบ^{๒๔} เพื่อให้มิติและคุณสมบัติของหมวดหมู่แกนหรือสมมุติฐานของทฤษฎีมีความกว้างขวางยิ่งขึ้น

๔. การเป็นตัวแทนและเห็นภาพ (Representing, Visualizing) ขั้นตอนนี้เป็น การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตาราง ตัวเลข แผนผัง แผนภาพ แบบจำลอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงระดับของความเป็นนามธรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล และจากการอุปนัย แนวทางการสร้างทฤษฎีจากพื้นฐานขั้นตอนนี้ จะเป็นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎี ส่วนของบาร์เรตต์นำเสนอเป็นแบบจำลอง

^{๒๓} Ibid., p. 143.

^{๒๔} Ibid., p. 201.

ภาคผนวก ข

แนวคำถามสัมภาษณ์ประยงค์ รัตนรงค์และผู้นำชุมชนไม้เรียง

หมวดที่ ๑ ประเด็นเกี่ยวกับการก้าวข้ามของบุคคล : ประยงค์ รัตนรงค์

๑. คุณประยงค์ รัตนรงค์มีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมอย่างไรในอดีต ในช่วงเวลาดังนี้ ก่อน-หลังออกจากโรงเรียน ก่อน-หลังการอุปสมบท หลังเหตุการณ์วาทภัย หลังปัญหา Yang Tak Ta Tan Thawarar ๒๕๑๐ หลังปิดเขาศูนย์ หลังการรวมกลุ่มไม่ประสบผลสำเร็จ หลังการตั้งโรงบ่มยาง หลังเดินทางไปดูงานยุโรป หลังการเกษียณ หลังการตั้งศูนย์เรียนรู้และพัฒนาชุมชนไม้เรียง หลังทำกระบวนการเรียนรู้ชุมชนจนเกิดแผนพัฒนาชุมชนไม้เรียง หลังไปดูงานที่ญี่ปุ่น หลังได้รับรางวัลแมกไซไซ

๒. เหตุการณ์ใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ในด้านการประกอบอาชีพ ในด้านการทำหน้าที่ผู้นำชุมชน ในด้านการรวมกลุ่ม

๓. การเปลี่ยนแปลงนั้นนำไปสู่มุมมอง ทศนคติและการดำเนินชีวิตอย่างไร ในด้านการประกอบอาชีพ ในด้านการทำหน้าที่ผู้นำชุมชน ในด้านการรวมกลุ่ม

๔. เมื่อประสบปัญหาหรือวิกฤติ มีมุมมองและวิธีการในการหาทางออกอย่างไร ในด้านการประกอบอาชีพ ในด้านการทำหน้าที่ผู้นำชุมชน ในด้านการรวมกลุ่ม

หมวดที่ ๒ ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเกิดทางสังคม

๑. ผู้นำชุมชนไม้เรียง ได้แก่คุณประยงค์ รัตนรงค์และแกนนำหมู่ ๙ ในช่วงที่แยกหมู่บ้านใหม่ ๆ มีมุมมอง ความคิดและแนวทางแก้ไขปัญหาและวิกฤติที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร โดยเฉพาะสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปหลังการปิดเขาศูนย์

๒. ผู้นำชุมชนมีการกำหนดเป้าหมายอะไรเพื่อให้พ้นจากวิกฤติ

๓. ผู้นำชุมชนมีการหารือและวางแผนอย่างไร กับใคร

๔. ผู้นำชุมชนได้ดำเนินการอะไรบ้าง กับใครบ้าง ในการทำให้ชุมชนพ้นจากวิกฤติ

๕. การขยายสมาชิกกลุ่มทำอย่างไรและทำให้คนในชุมชนเชื่อถือได้อย่างไร

๖. กลุ่มที่เกิดขึ้นมีการจัดการอย่างไร

๗. ผลการรวมกลุ่มเป็นอย่างไร มีปัญหาและความขัดแย้งภายในหรือไม่ ถ้ามีแก้ไขอย่างไร

๘. การรับมือกับภายนอกชุมชน อาทิ หน่วยงานราชการ พ่อค้า ในเรื่องนโยบาย และโครงการของทางราชการ และในเรื่องการทำธุรกิจ มีวิธีรับมืออย่างไร

๙. การรวมกลุ่มสามารถพัฒนาเป็นองค์กรหรือสถาบันได้อย่างไร

๑๐. องค์กรหรือสถาบันที่เกิดขึ้นมีการดำเนินงานอย่างไร ประสานกับหน่วยงานอื่นอย่างไร

หมวดที่ ๓ ประเด็นเกี่ยวกับสังคมต้นรู้

๑. สังคมมีลักษณะใหม่เป็นอย่างไร คุณสมบัติรวมทั้งในสถาบันและองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่ในชุมชนไม้เรียงมีอะไรบ้าง พิเศษจากชุมชนอื่น ๆ อย่างไร

๒. ผลที่เกิดขึ้นกับการทำงานและวิถีชีวิตในชุมชนเป็นอย่างไร

๓. ขยายผลสิ่งที่คนในชุมชนไม้เรียงคิดและทำออกไปนอกชุมชนอย่างไรบ้าง เช่น การสร้างเครือข่าย

๔. สิ่งที่คนในชุมชนเห็นความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับเมื่อ ๓๐ ปีก่อนมีในเรื่องใดบ้าง

๕. อยากเห็นชุมชนไม้เรียงในอนาคตเป็นอย่างไร ในระยะเวลา ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า

๖. คนรุ่นใหม่ อาทิ เด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในชุมชนไม้เรียงเป็นอย่างไร มีการเตรียมคนรุ่นใหม่หรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ค

นายประยงค์ รณรงค์

๑. ประวัติส่วนตัว

วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๐
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๔๗ หมู่ที่ ๕ ต.นาเกาะชะ อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช
บิดา มารดา	นายห้วง นางแจ้ รณรงค์ มีพี่น้องรวม ๖ คน ๑) นายประยงค์ รณรงค์ ๒) นายประยูร รณรงค์ ๓) นางเกษร รัตนะ ๔) นายวิโรจน์ รณรงค์ ๕) นายปรีชา รณรงค์ ๖) นายเชาวลิต รณรงค์
คู่สมรส	ภรรยาชื่อ นางแนบ รณรงค์ มีบุตร ธิดา รวม ๕ คน ๑) นายเนาวรัตน์ รณรงค์ ๒) นายนรินทร์ รณรงค์ ๓) นางจริยา โชคประสิทธิ์ ๔) นายสาริต รณรงค์ ๕) นางสาวสุนิสา รณรงค์
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ ๙ ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๒๖๐ โทรศัพท์ ๐๘๑๙๕๖๐๘๖๕, ๐๘๑๘๔๐๑๑๖๑ โทรสาร ๐๗๕ ๔๖๐๕๒๕
อาชีพ	อาชีพหลัก ทำสวนยางพารา อาชีพรอง ทำสวนผลไม้ (สวนสมรม) อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ (ปลา, ไก่พื้นเมือง)

๒. ประวัติการศึกษา

การศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านนาเส หมู่ที่ ๕ ต.นาเกาะชะ อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช
การศึกษาดูงาน	๑) ศึกษาดูงาน ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นเวลา ๑๒ วัน ๒) ศึกษาดูงานด้านสหกรณ์ อุตสาหกรรมชุมชนและเกษตรกรรม ในประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี เบลเยียม ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นเวลา ๓๐ วัน

- ๓) ศึกษาดูงาน “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น
ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นเวลา ๔ วัน
- ๔) ร่วมคณะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ลาว กัมพูชา ปี พ.ศ. ๒๕๔๕
เป็นเวลา ๓ วัน
- ๕) ศึกษาดูงานในประเทศฟิลิปปินส์ ขณะเดินทางไปรับรางวัลรามอน แมกไซไซ
ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นเวลา ๗ วัน
- ๖) ศึกษาดูงาน ณ ประเทศภูฏาน ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นเวลา ๕ วัน

๓. ประสบการณ์การทำงาน

- ๑) ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นผู้นำการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางตำบลไม้เรียง
- ๒) ปี พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔ เป็นผู้จัดการกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางไม้เรียง
- ๓) ปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๗ เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางไม้เรียง
- ๔) ปี พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง
- ๕) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นประธานเครือข่ายยมนา (ยาง, ไม้ผล, นาข้าว)
- ๖) ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นผู้นำจัดทำแผนแม่บทชุมชนไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช
- ๗) ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นผู้นำจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาทางพาราไทย ฉบับประชาชน
- ๘) ปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๕ เป็นกรรมการบริหารกองทุนเพื่อสังคม (SIF)
- ๙) ปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๗ เป็นประธานบริษัทเครือข่ายผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด
(วิสาหกิจชุมชน)
- ๑๐) ปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๖๔๖ เป็นกรรมการบริหารโครงการเกษตรกรรมยั่งยืน (DANCED)
- ๑๑) ปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๗ เป็นอนุกรรมการประสานงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.)
- ๑๒) ปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๗ เป็นกรรมการบริหารวิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.)
- ๑๓) ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-ปัจจุบัน เป็นกรรมการมูลนิธิหมู่บ้าน
- ๑๔) ปี พ.ศ. ๒๕๔๗-ปัจจุบัน เป็นกรรมการมูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน
- ๑๕) ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยผู้นำชุมชนท้องถิ่น
สำนักนายกรัฐมนตรี
- ๑๖) ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
(คณะกรรมการสมานฉันท์)
- ๑๗) ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็น สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
(กรรมการการเกษตร ฯลฯ)

๔. ประวัติเกียรติคุณที่ได้รับ

- ๑) รางวัลผู้นำอาชีพก้าวหน้า โดยคณะกรรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. ๒๕๓๐
- ๒) รางวัลคนดีศรีสังคม โดยคณะกรรมการคัดเลือกคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. ๒๕๓๗
- ๓) รางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐
- ๔) รางวัลครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๑ โดยสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. ๒๕๔๔
- ๕) ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. ๒๕๔๖
- ๖) รางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชน จากมูลนิธิรามอน แมกไซไซ ประเทศฟิลิปปินส์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗
- ๗) ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗
- ๘) ปรินญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ. ๒๕๔๗
- ๙) ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘
- ๑๐) ปรินญาพัฒนาชุมชนดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘
- ๑๑) ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘
- ๑๒) ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ปี พ.ศ. ๒๕๔๘
- ๑๓) ปรินญาวิทยาศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศึกษา) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ปี พ.ศ. ๒๕๔๙
- ๑๔) ปรินญาวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙
- ๑๕) รางวัลบุคคลดีเด่นของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. ๒๕๔๙
- ๑๖) ปรินญาบัตรกิตติมศักดิ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๔๘ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙
- ๑๗) รางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ประจำปี ๒๕๕๒ สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย

ภาคผนวก ง

ตารางเวลาเหตุการณ์

ในภาคผนวกนี้ เป็นการนำเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประยงค์ รณรงค์ ชุมชนไม้เรียงรวมทั้งสังคมภายนอกมาเรียงลำดับตามปีที่เกิดเหตุการณ์ โดยแบ่งเหตุการณ์ออกเป็น ๑๖ ระดับ ตั้งแต่ระดับที่ ๑ คือ เหตุการณ์ระหว่างประเทศจนถึงระดับที่ ๑๖ คือตัวประยงค์ รณรงค์ ทั้งนี้ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นอาจกินระยะเวลายาวเกิน ๑ ปี หรืออาจครอบคลุมพื้นที่มากกว่า ๑ ระดับก็ได้ ขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นและความสำคัญของเหตุการณ์

นอกจากนี้ เหตุการณ์ที่ปรากฏในบางระดับเช่น ในระดับคุณสมบัติใหม่อาจไปปรากฏในระดับอื่นด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพื่อให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ผุดบังเกิดขึ้น และมีผลในระดับอื่น ๆ

สำหรับในระดับระบบสังคมนั้น จะประกอบด้วยหน้าที่ในระบบ ๔ ด้านที่ปรากฏเป็นระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ชุมชนทางสังคม และระบบวัฒนธรรมในชุมชนไม้เรียง ส่วนระดับคุณสมบัติใหม่ เป็นระดับที่เกิดการผุดบังเกิดในชุมชนไม้เรียง แบ่งเป็นพัฒนาการ ๓ ขั้นตามความยั่งยืน ได้แก่ แบบปรับปรุงตัวเอง แบบจัดการตนเองได้ และแบบวิวัฒนาการ

ลำดับที่	ระดับ	ลำดับเหตุการณ์ / ช่วงที่
๑	ระหว่างระบบใหญ่	V. เหตุการณ์ระหว่างประเทศ
๒	ระบบใหญ่	IV. เหตุการณ์ในประเทศ
๓		III. รัฐบาล
๔		II. นโยบายหรือเหตุการณ์ที่ไม่เรียงเกี่ยวข้องกับภายนอก
๕	ระหว่างระบบ	I เครือข่ายของชุมชนไม้เรียง
๖	สิ่งแวดล้อมของระบบ	ฉ. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของไม้เรียง
๗	ระบบสังคม	จ. การบรรลุเป้าหมายและทิศทางชุมชนไม้เรียง
๘		ง. การปรับตัวและการท้าทายของคนไม้เรียง
๙		ค. การบูรณาการ บรรทัดฐานและชุมชนของคนไม้เรียง
๑๐		ข. การรักษาแบบแผนคุณค่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไม้เรียง
๑๑	คุณสมบัติใหม่	ก๓. แบบวิวัฒนาการ สามารถทำซ้ำและพัฒนาต่อไปได้
		ก๒. แบบจัดการตนเองได้หรือเพิ่มความหลากหลายของโครงสร้าง
		ก๑. แบบปรับปรุงตนเอง หรือรวมผู้กระทำหลากหลายจำนวนมาก
๑๒	กลุ่ม	๕. กลุ่มคนในชุมชนไม้เรียง
๑๓		๔. กลุ่มเพื่อนและแกนนำ
๑๔		๓. กลุ่มญาติ
๑๕		๒. ครอบครัว
๑๖	บุคคล	๑ ชีวิตประยงค์ รณรงค์